УДК 61:355

О. О. Крижановський

ІСТОРИЧНА СПАДЩИНА МИКОЛИ ПИРОГОВА ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНИХ НАВИЧОК ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ В КУРСІ «ОСНОВИ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ»

Анотація. *У тезах розглянуто значення наукової та практичної спадщини Миколи Івановича Пирогова для сучасної підготовки населення до надання домедичної допомоги в умовах воєнних загроз. Висвітлено історичний внесок ученого у становлення військово-польової хірургії, організацію медичного сортування поранених, удосконалення іммобілізації переломів та організацію догляду за постраждалими. Обґрунтовано доцільність використання історико-медичних матеріалів у викладанні дисципліни «Основи національного спротиву» для формування відповідальності, готовності до взаємодопомоги та розуміння значення організованих дій у надзвичайних ситуаціях.*

Ключові слова: *Микола Пирогов, військово-польова хірургія, домедична допомога, медичне сортування, національний спротив.*

Annotation. *The paper examines the significance of Mykola Ivanovych Pirogov's scientific and practical legacy for contemporary training in pre-hospital first aid in situations involving military threats. It highlights his historical contribution to the development of field surgery, the organization of casualty triage, the improvement of fracture immobilization, and the organization of care for the wounded. The paper substantiates the value of integrating historical and medical materials into the course "Fundamentals of National Resistance" to promote responsibility, readiness to provide mutual assistance, and an understanding of the importance of coordinated action in emergencies.*

Keywords: *Mykola Pirogov, field surgery, pre-hospital first aid, casualty triage, national resistance.*

В умовах сучасних безпекових викликів особливого значення набуває підготовка громадян до дій у надзвичайних ситуаціях, зокрема до надання домедичної допомоги постраждалим. Важливим складником такої підготовки є не лише засвоєння практичних алгоритмів, а й усвідомлення історичного досвіду медицини, що демонструє значення організованості, професійної компетентності та гуманного ставлення до людини. У цьому контексті наукова і практична спадщина Миколи Івановича Пирогова становить значний освітній потенціал для дисципліни «Основи національного спротиву».

М. І. Пирогов увійшов в історію медицини як один із засновників наукових основ військово-польової хірургії. Його діяльність під час Кавказької експедиції та Кримської війни сприяла формуванню системного підходу до організації медичної допомоги в бойових умовах. У праці «Начала общей военно-полевой хирургии», опублікованій у 1860-х роках, учений узагальнив спостереження щодо характеру бойових ушкоджень, організації лікування поранених і роботи медичної служби [1].

Одним із важливих історичних надбань Пирогова стало впровадження принципів медичного сортування поранених. Він обґрунтовував необхідність розподілу постраждалих відповідно до тяжкості ушкоджень і терміновості надання допомоги. Такий підхід сприяв раціональному використанню наявних ресурсів та організації послідовного надання медичної допомоги в умовах масового надходження поранених [2; 3]. У сучасному освітньому процесі цей історичний досвід доцільно використовувати для пояснення сутності сортування постраждалих, важливості швидкого оцінювання ситуації та необхідності дотримання встановлених алгоритмів дій.

Вагомим внеском ученого було також удосконалення методів іммобілізації переломів із застосуванням гіпсових пов'язок. Цей приклад демонструє значення фіксації ушкодженої кінцівки, запобігання додатковій травматизації та належної підготовки постраждалого до транспортування. Для сучасного курсу домедичної допомоги відповідний історичний матеріал може стати основою для обговорення принципів безпечного поводження з травмованими та важливості виконання маніпуляцій відповідно до рівня підготовки й чинних протоколів.

Окремої уваги заслуговує організаційний аспект діяльності Пирогова. Він наголошував, що результати допомоги пораненим залежать не лише від майстерності хірурга, а й від узгодженої роботи персоналу, належного розподілу обов'язків і забезпечення догляду за постраждалими. Під час Кримської війни важливу роль у догляді за пораненими відігравали сестри милосердя. Цей досвід дає змогу розкрити значення взаємодопомоги, командної взаємодії та гуманістичних принципів у системі реагування на надзвичайні ситуації [2; 4].

У межах дисципліни «Основи національного спротиву» історичну спадщину М. І. Пирогова доцільно інтегрувати в практико-орієнтоване навчання. Зокрема, можна використовувати аналіз історичних випадків, навчальні сценарії з великою кількістю постраждалих, обговорення організації допомоги та моделювання командної взаємодії. Такі форми роботи мають поєднувати історичні приклади із сучасними алгоритмами домедичної допомоги, правилами особистої безпеки та чинними рекомендаціями щодо дій в умовах бойових і надзвичайних ситуацій.

Отже, спадщина М. І. Пирогова є важливим історико-педагогічним ресурсом для викладання дисципліни «Основи національного спротиву». Її використання сприяє поєднанню історичної пам'яті з практичними освітніми завданнями, формуванню готовності до взаємодопомоги, відповідальності та усвідомленню значення організованих дій для збереження життя і здоров'я постраждалих.

Список використаних джерел:

1. Пирогов Н. И. Начала общей военно-полевой хирургии, взятые из наблюдений военно-госпитальной практики и воспоминаний о Крымской войне и Кавказской экспедиции. Ч. 1–2. 1865–1866. Цифровий архів Національної наукової медичної бібліотеки України. URL: https://emed.library.gov.ua/medytsyna-xix-stolittia/ (дата звернення: 17.10.2026).
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. М. І. Пирогов – засновник військово-польової хірургії. URL: https://www.nbuv.gov.ua/node/3250 (дата звернення: 17.10.2026).
3. Shchepin V. O., et al. The Life and Work of Nikolai Ivanovich Pirogov (1810–1881): An Outstanding Anatomist and Surgeon. *Clinical Anatomy*. 2019. Доступно за посиланням: https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC6289555/ (дата звернення: 17.10.2026).
4. Національна наукова медична бібліотека України. Микола Пирогов – життя, присвячене людям. URL: https://library.gov.ua/mykola-pyrohov-zhyttia-prysviachene-liudiam/ (дата звернення: 17.10.2026).

Крижановський Олександр Олександрович *— викладач кафедри військової підготовки, Вінницький національний технічний університет; м. Вінниця, вул. Хмельницьке шосе, буд. 95, інд. 20021, E-mail: krizhaleks@gmail.com ORCID https://orcid.org/0000-0002-0413-6365*

Kryzhanovskyi Oleksandr Oleksandrovych *— Lecturer, Department of Military Training, Vinnytsia National Technical University. Vinnytsia, Khmelnytske Shosse St., Building 95, Ind. 20021, E-mail: krizhaleks@gmail.com ORCID https://orcid.org/0000-0002-0413-6365*